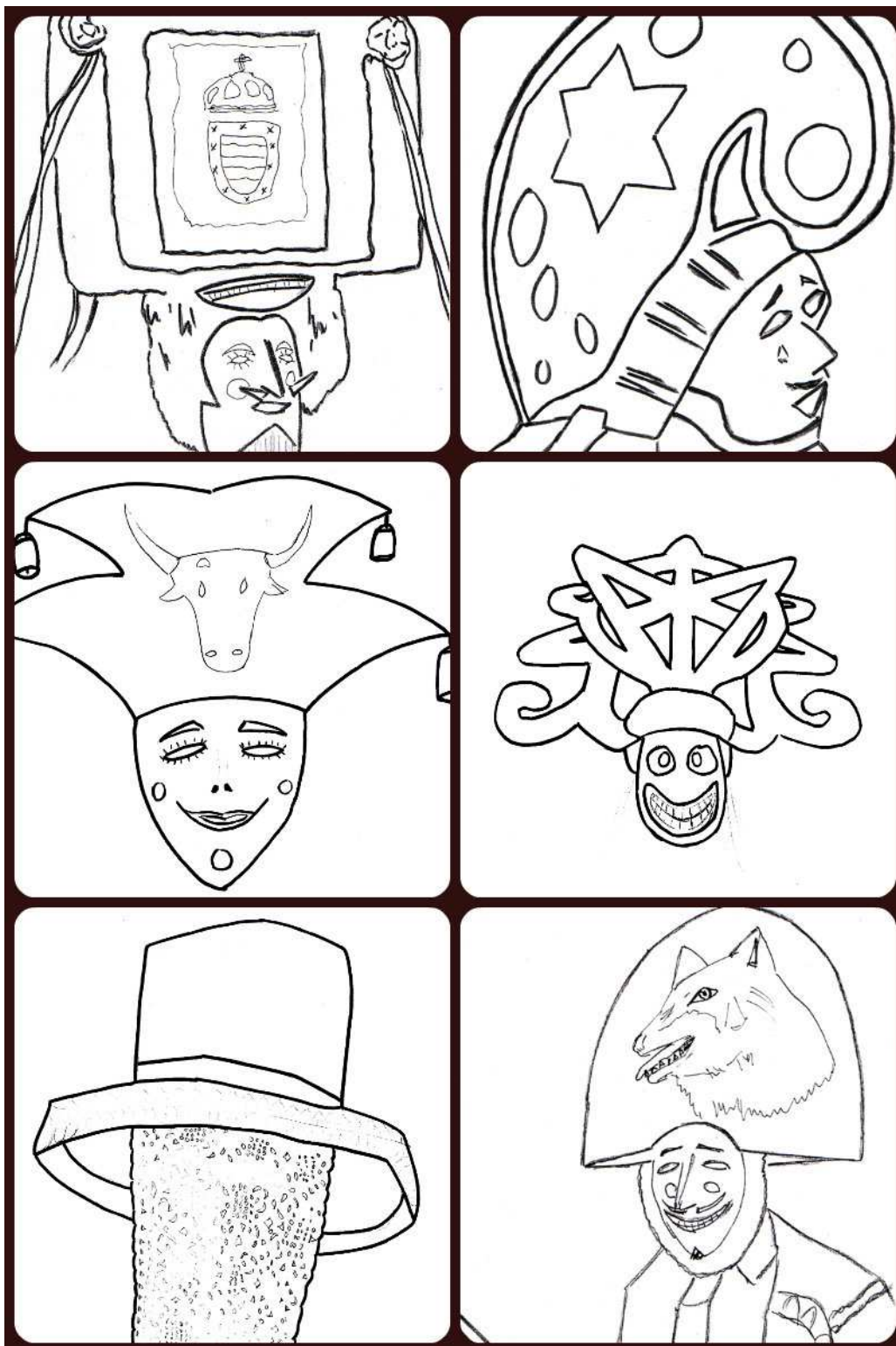

o
a
i
e
o
r
t
e
o
r
e
s

e
n
e
o
r
e
s
e
s
e

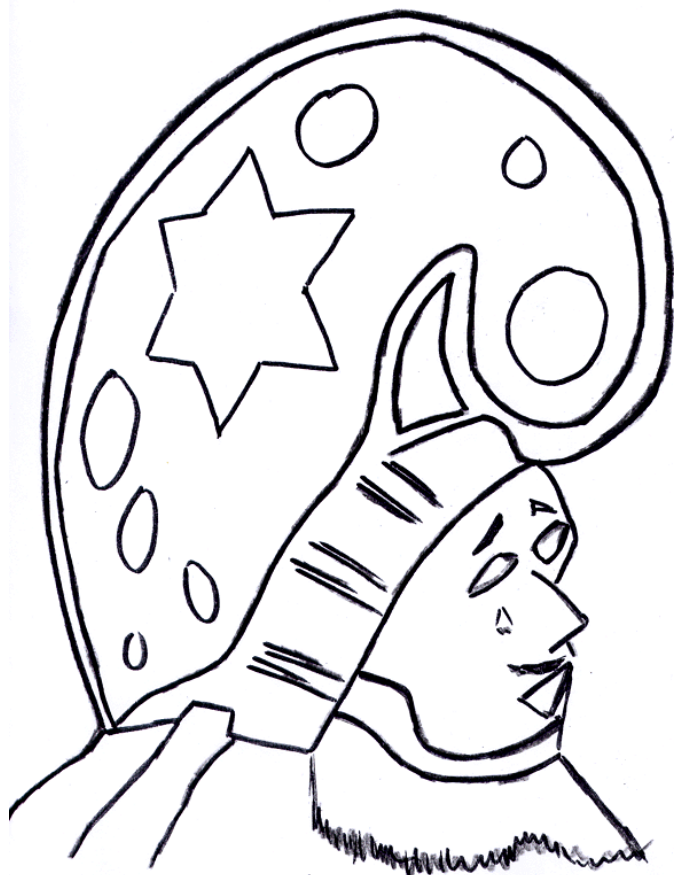
CEIP Manuel Sueiro

Protagonistas do Entroido

O Entroido é unha festa popular que ten a súa orixe como indicación da fin do inverno e o comezo da primavera. Nel conflúen rituais cristiáns e pagáns, sendo a época na que se poden romper tódalas normas, cambiar de personalidade ou identidade e ironizar sobre as institucións máis asentadas. É, sen dúbida, a festa máis irreverente do calendario galego. Foi por iso que se prohibiu durante a época franquista, malia que se mantivo vivo nas aldeas.

Os entroidos máis famosos do país son, sen dúbida, os ourensáns. Laza, Verín e Xinzo convértense por uns días nas capitais de Galiza.

Os protagonistas do Entroido na Provincia de Ourense: as "**Pantallas**" de Xinzo de Limia, os "**Peliqueiros**" e "**Cigarróns**" de Laza e de Verín, a "**Morena**" de Laza, os "**Felos**" de Maceda, as "**Tamborradas**" e a "**Mula**" de Viana, os "**Folións**" e "**Boteiros**" de Vilariño e Viana, a "**Mázcara**" de Manzaneda, os "**Vergalleiros**" de Sarreaus, os "**Troteiro**" de Bande, os "**Charrúas**" de Allariz, os "**Murrieros**" de A Teixeira, o "**Oso**" o "**Toro**" e o

"**Xigante**" do Bolo, as "**Bonitas**" de Cartelle, as "**Abutardas**" de Sande, as "**Mascaradas**" de Maside, os "**Bobos e Pallasos**" de Beariz, os "**Irrios**" de Castro Caldelas, os "**Borralleiros**" de Cortegada, a "**Vacaloura**" do Barco de Valdeorras, os "**Galanes e Madamitas**" de Entrimo, os "**Labardeiros**" de Mugares, a "**Pita**" de Eiroás, os "**Fargalleiros ou Zamarreiros**" da zona limítrofe do Bierzo...a parte, tamén, do Entroido **urbanos**". Sen esquecernos dos felos, corozas e rodos de Boborás.

En Galiza tamén hai que destacar os "**xenerais**" en Boqueixón, Vedra, A Estrada, Vila de Cruces e Silleda, as máscaras traballadas dos **Volantes** en Chantada.

O Felo de Maceda

O Felo de Maceda aseméllase, aínda que con elementos externos diferentes, coa indumentaria convencional dos Peliqueiros de Laza e Cigarróns de Verín. Calcetíns de lá brancos, medias negras, ringleiras de borlas de distintas cores, colcha con freques claros arredor do van, rabo de zorro nó alto da mitra, "collares" varios e caxato como arma intimidatoria, conforman as súas particularidades iconográficas; máis primitivas e masculinizadas na parte inferior cás do tronco común. Aconséllase pintar na mitra animais ou aves da Serra de San Mamede e non fauna nin motivos alleos. O termo felo é sinónimo de máscara.

As orixes da máscara remóntana algunhas fontes ás festas pagás da Prehistoria. Tamén se cree que xorden na época dos bufóns e dos impostos feudais arredor dos castelos.

Antes saían os Felos illadamente ao comezo do ano dende as aldeas do val e da serra. Logo, instauraron o Domingo Fareleiro (enfouzaban con farelos os viandantes), o Domingo Corredoiro (tinguían á xente cunha bola de ferruxe dos potes e tinta dunha barreira) e o Sábado, Domingo e Martes de Entroido. Dezasete días de transmutación de valores na bisbarra de Maceda onde a gastronomía tamén conta: O Domingo de Entroido, cachucha, rabo, unllas, chourizos, grelos, garavanzos, patacas e tintos espesos do país, preferentemente en xerras e cuncas de barro de Tioira ou Niñodagua. O martes, cabrito ao forno con patacas. De sobremesa orellas ou filloas con mel.

Pululaban os Felos a pé divertíndose de aldea en aldea. O son provocativo das chocas disuadía os lobos nas perigosas noites de invernia. Logo invadían a vila e non se afastaban da zona. Bebían ovos con viño para soportar o inmenso desgaste físico. Non pedían diñeiro. Tampouco destapaban a carauta diante da xente. Perseguían aos que se metían con eles. As mulleres chacoteábanos. Faldriqueaban con elas co caxato nun flirteo cómplice xeralmente admitido. Lucían traxes de solteiros. Algúns pasaban máis dunha semana disfrazados día e noite polas aldeas. Durmían nas palleiras. Só demandaban comida e bebida nas casas para continuar o trouleo.

A máscara, de sorriso retranqueiro, representa a virilidade. O Felo da medo. Pódeselle insultar, pero endexamais tocar nin tentar sacarlle a carauta. Son a autoridade nestas datas.

A Pantalla de Xinzo da Limia

O entroido en Xinzo ten como personaxe central á PANTALLA cuxo atuendo considérase incompleto sen as clásicas vexigas, que ha de repoñer cada vez que se rompan. A máscara esta feita con cartón, xornais e feltro e pégase todo cunha mestura de fariña e auga. Da parte de atrás sae un corno que se decora con motivos astrais, animais,

A Pantalla viste calzón longo e camisa ou camiseta brancos. Nas pernas unhas polainas negras e na cintura unha faixa encarnada. Polo lombo cae unha capa de seda encarnada ou negra con fitas de cores. No pescozo, un pano da cabeza de muller, atado na parte de atrás. A faixa axuda a amortecer o peso dun cinto de campaiñas e cascabeis moi pesado.

Os días máis relevantes no Entroido de Xinzo son: domingo fareleiro, domingo oleiro, domingo corredoiro, luns e martes de entroido. Considérase comezo oficial o día de San Sebastián.

En Xinzo ten lugar un concorrido desfile o día grande, o martes; encabézao por moitas pantallas, ás que seguen: banda de gaitas, banda de música e varias charangas intercaladas entre as numerosas carrozas e grupos de xente disfrazada pola vella moderna con indumentarias alusivas a personaxes de actualidade, circunstancias etc. Ao mesmo tempo a atención céntrase na pantalla.

Previamente, ao domingo oleiro, desenvolveuse un concorrido acto no que se lanzan centenaes de ollas de barro entre os participantes. O xogo consiste en non deixarles caer ao chan, iso ten un singular castigo, como o ten nos tres días finais do Entroido aquel que sendo veciño é sorprendido polas pantallas carecendo de disface, que pode non ser tradicional, pero si obrigatorio.

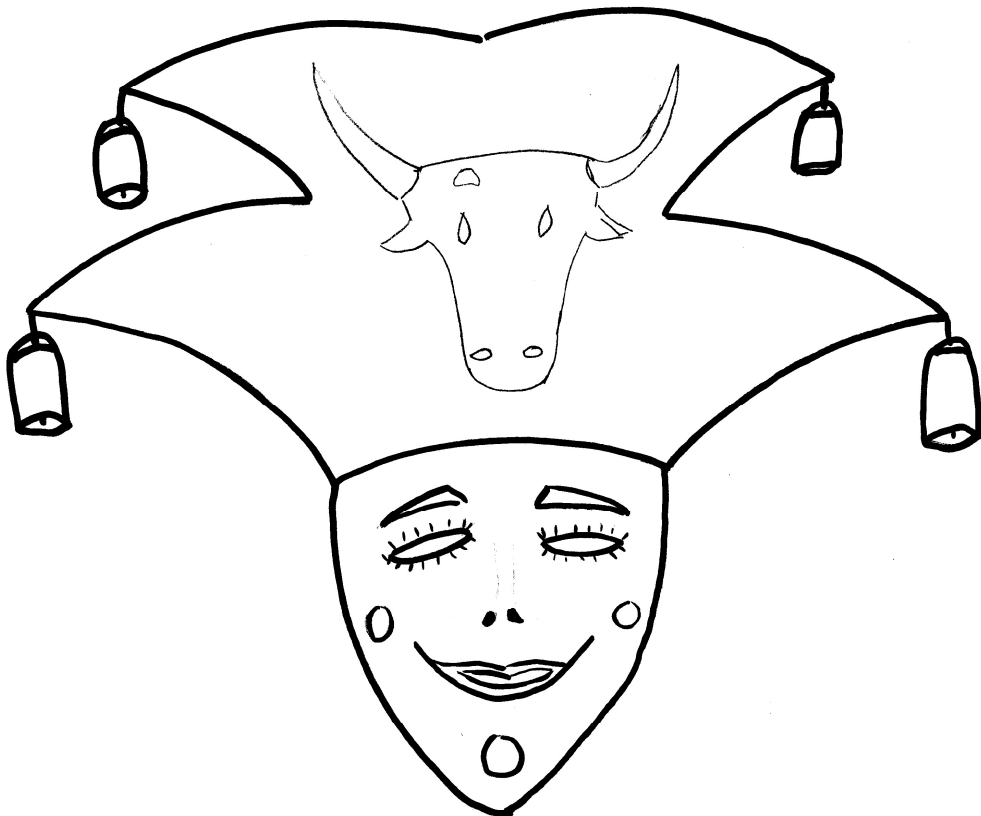
Vergalleiro de Sarreaus

O personaxe é aquí o VERGALLEIRO. Figura de gran vistosidade pola súa indumentaria, de esmerada execución.

Cada Vergalleiro porta un corno de vacún que fai soar durante a súa actuación e un vergallo ("látigo" fabricado con xenitais de bois ou cabalos).

O Vergalleiro é típico de Sarreaus, onde tamén o entroido é moi soado. Esta figura, equivale ao cigarrón ou peliqueiro, pero presenta as súas diferenzas. O traxe leva unha camisa de liño con tres cintas entrelazadas de cor verde, negra e vermella; un chaleco de feltro negro e polainas tamén negras con borlas vermellas, que van desde o xeonllo aos pés. Faixa tamén vermella, colgando chócalas ou campás pequenas e borlas negras. O corno de vaca é imprescindible para chamar co seu son á festa. A careta está feita en cartón e decorada con motivos animais ou celtas.

O Entroido en Sarreaus convoca multitude de visitantes que participan de forma activa no desfile, acabado o cal oriúndos e forasteiros reúnen nunha comida campestre de irmandade, sendo costume proporcionar a cada asistente unha xerra de barro, que logo se levará como recordo.

O Cigarrón de Verín

En Verín atopamos un personaxe chamado o CIGARRÓN.

Tocado cunha especie de mitra-máscara, cun vistoso e elaborado traxe, porta unha fusta coa que simula azoutar á xente, sendo costume, como noutros Entroidos, embadurnar con fariña respectando ao visitante que non participa, ou reducindo a acción quedando nun mero xesto simbólico.

Chama a atención o seu peso do disfrace, que supera os 17 Kg. A máscara é de madeira, ten a mitra rodeada de "crines" de cabalo e dous pompóns colgados.

Está decorada con motivos animais e na parte traseira leva unha trenza ou rabo.

Os días sinalados son: xoves de "compadres", domingo "corredoiro", xoves de "comadres", domingo "gordo", luns e martes. O Entroido dura realmente oito días. É costume embadurnar con fariña.

O domingo, o día grande, ten lugar o desfile de cigarróns, con afluencia moi grande de espectadores. O seguinte volve ter lugar o martes. Nestes desfiles toman parte elementos de actualidade, así como disfraces con orixe nos acontecementos notables acontecidos ao longo do ano.

Declarado de Interese Turístico, pasa por ser un dos Entroidos máis ancestrais de Galicia.

O Peliqueiro de Laza

En Laza o PELIQUEIRO é personaxe central. Pero aquí existen outros personaxes secundarios a **morena e o maragato**.

Os días finais do Entroido denomínanse en Laza de xeito distinto, así temos día dá borralleira, coa farrapada e a xitanada do burro.

En Laza, e as súas parroquias, sae tamén a Morena. É a representación dunha vaca. A cabeza está feita de madeira e os cornos son auténticos. Os ollos e a lingua son dun encarnado forte. A Morena arremete contra a xente e especialmente contra as mulleres con saias, que tenta levantar cos seus cornos. Os mozos que a escoltan levan fariña para emporcallar á xente e un saco con formigas rabiosas. Este armamento tentan colocarlo entre as roupas aos veciños, que saen á rúa cun vestiario ben hermético.

O martes ten lugar a lectura do Testamento do Burro. Un pregoeiro montado nun burro le unhas coplas burlonas e satíricas que recordan con sorna o acontecer da vila desde o entroido anterior. Todos os veciños deben asistir ao Testamento do Burro.

O peliqueiro adoita levar unha fusta ou zamarra, símbolo de autoridade, coa que se abre camiño, saúda ou pega. Como é de esperar non falta a celebración gastronómica; ten lugar o sábado anterior ao domingo gordo. Nela se degusta o cabrito, ademais dos derivados do porco e a sobremesa específica.

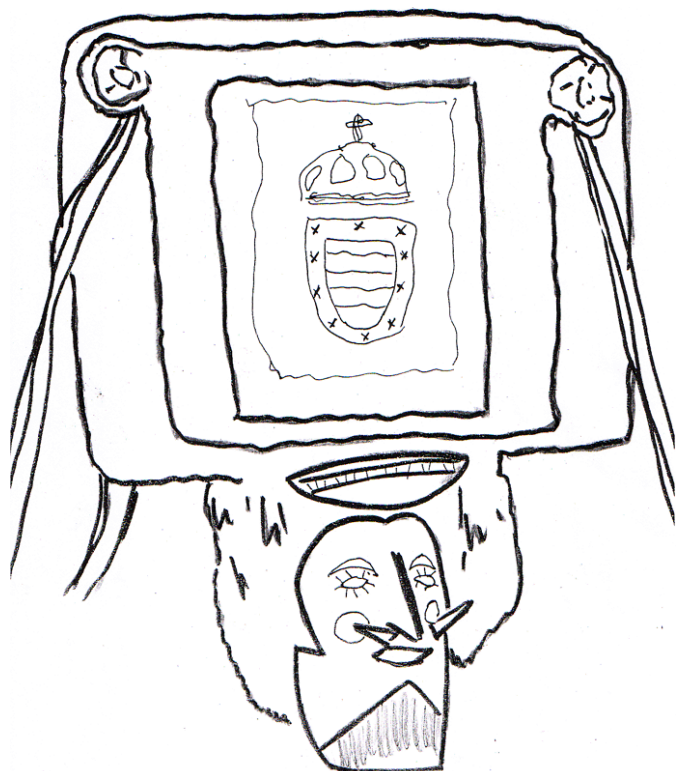
Os lugareños enorgullécense do seu Entroido, e enfatízano situando a súa orixe na prehistoria.

O Boteiro de Vilariño de Conso

A principal característica do Entroido de Conso é a participación da maioría dos pobos que compoñen o municipio. Cada lugar ten o seu folión, constante que atoparemos en todos os concellos de montaña.

O folión consiste nunha agrupación na que figura en número considerable o personaxe central o **BOTEIRO**, ademais dos peliqueiros, e comparsas.

O boteiro porta unha enorme máscara que pode ter formas distintas, sendo a máis singular a formada por un gran rectángulo primorosamente adornado con flores de papel, o seu peso é moi elevado, sendo de difícil porte. Está feita de madeira de bidueiro, pintada de negro e o bico vermello. Leva unha camisa bordada con infinidade de anacos de fitas de cores formando distintas figuras xeométricas (dá traballo a dúas mulleres durante 25 días o facer a camisa). O pantalón, xeralmente encarnado, con flocos nos laterais.

Sobre o cinto leva as esquilas, campaiñas do gando que o moverse producen un tintineo. Tamén leva un báculo, símbolo do poder, xeralmente con debuxos helicoidais, e no remateponse a cola da raposa. No tempo que media entre advento e quincuaxésima, ás noites, adoita saír o folión que con enormes bombos, cornas e apeiros de labranza desfila polas rúas con compasado ritmo, cada aldea pode identificarse polo seu sendo enordecedor o son.

Días notables son os xoves de lardeira ou lardeiro (tamén compadres e comadres) e domingo gordo, luns e martes de Entroido. O domingo gordo ten lugar unha concentración de todos os folións na capital municipal. A medida que se van concentrando e a sonoridade vai en aumento o visitante séntese "electrizado" e pronto estará mesturado no folión.

Despois do desfile da mañá ten lugar unha comida popular cabrito e chourizos, que congregan milleiros de persoas.

O Boteiro de Viana do Bolo

Do mesmo xeito que en Vilariño de Conso atopámonos como personaxe ao **BOTEIRO**.

O seu traxe de custosa realización ten na súa confección máis de mil metros de cinta; a máscara e o seu conxunto son de belo colorido.

A máscara pesa varios quilos e está formada por unha pequena careta tallada en madeira que presenta un gran sorriso.

Sen dúbida o que máis a caracteriza é a enorme figura xeométrica que se eleva da careta feita con cartón e arames recuberto de cintas de moitas cores.

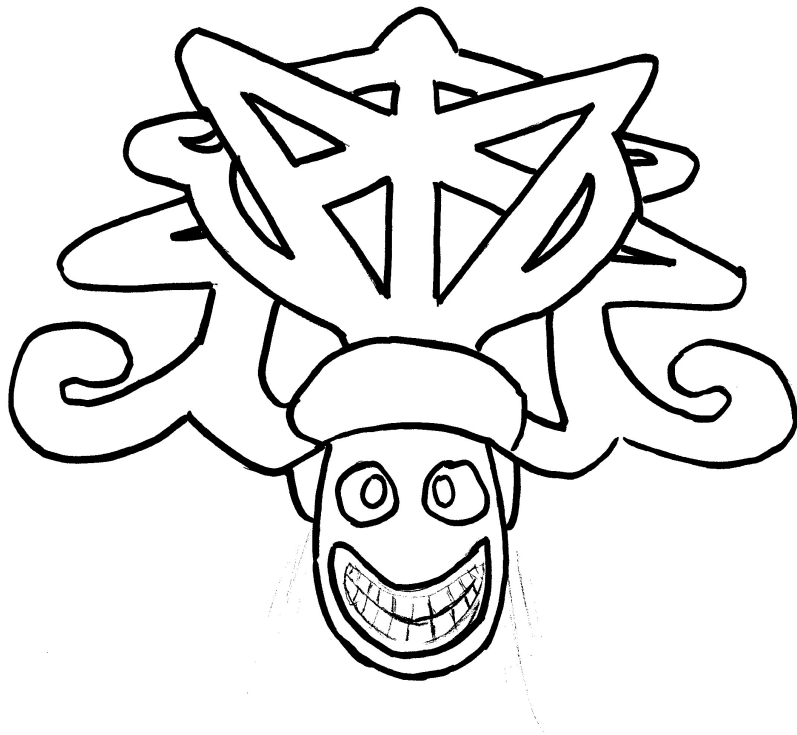
Semellante no conxunto e na forma ao Entroido de Vilariño de Conso ten gran afluencia.

Nútrese dos pobos do Concello.

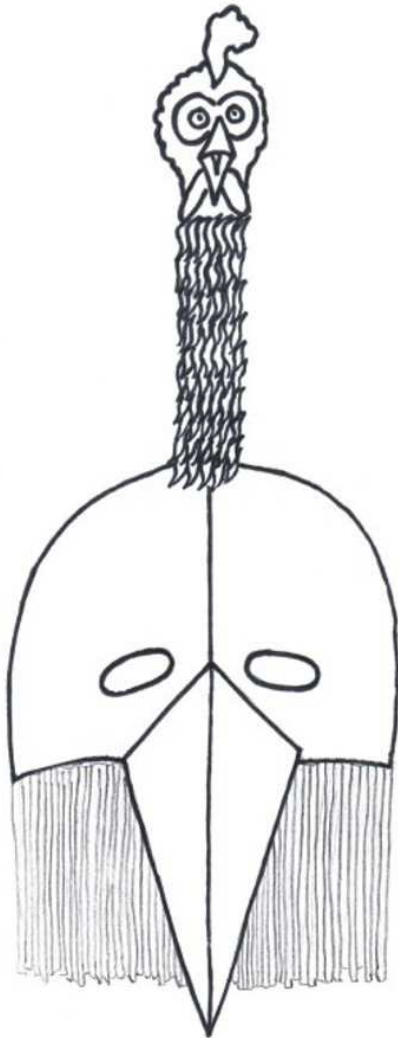
Folión, grandes bombos, sachos, gadañas, cornas, trespés, etc. resoan nas rúas da vila, maiormente o domingo gordo no que ten lugar o desfile de boteiro e carrozas.

Remátase coa festa gastronómica da androlla, especial e infrecuente variedade culinaria das comarcas nororientais da provincia e sur do Bierzo.

Esta festa congrega a un gran número de asistentes de toda a provincia.

A Pita de Eiroás

As Eiroás é un pequeno barrio situado na zona Norte do perímetro urbano do concello de Ourense.

Cabe salientar no barrio e no seu contorno o Pazo d'As Eiroás (ou do Conde), reformado no século XIII.

A mediados do século XX, un matrimonio (ou máis ben a convivencia) entre 2 viúvos, dera orixe a unha festa, cando menos, singular. Esta coincidiu co Entroido e pasou a ser este núcleo un dos poucos lugares na cidade e arredores nos que se celebraba a festa pagá que antecede á Coaresma.

Como queira que fose, esta deixouse de celebrar nos comezos da década dos '70 e no ano 1999, desde a A VV, decídese resgatar a memoria daquela celebración, enmarcándoa dentro do ciclo festivo tradicional do Entroido. Nos anos posteriores vanse engadindo contidos a esta festa, entre os cabe salientar unha representación teatral popular por conta das/os veciñas/os que toma como base o que puido ser

aquela cinzarrada, ou a creación dunha máscara propia que nacía coa intención de ser un dos símbolos do futuro barrio d'As Eiroás.

A máscara trátase dunha peza estruturada en dúas partes. Por un lado está o casco, feito a medida e adaptado á cabeza. É a máscara en si, a careta individual e persoal. De feito, cada veciño deseña a súa propia tendo en conta que por diante será arlequinada en branco e negro, e por detrás levará un debuxo representativo da natureza ou ben de algo que teña que ver co matrimonio.

Do ombreiro do traxe da Pita sae un broche (ou perfura) de coiro que nos indica a antigüidade de cada máscara. No propio broche pode verse o logotipo da asociación e a data na que saíu por primeira vez a máscara completa (2002). Da perfura colgan unhas fitas grosas de cores, cada unha representando o ano en que correu o entroido esa máscara.

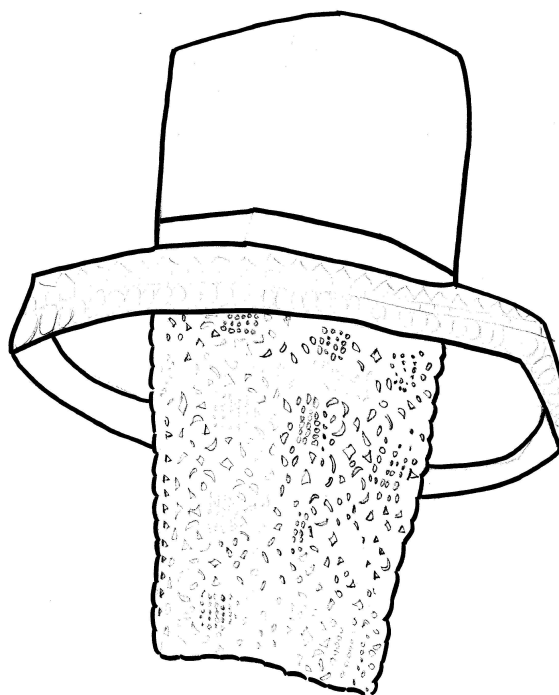
O Troteiro deBande

En Bande "Os troteiros" son uns disfraces de entroido que se están recuperando despois de 60 anos.

Os troteiros levaban unha vara, como se pode ver na fotografía e corrían polos camiños meténdose coas mulleres e os vellos. Ao parecer xa saían en Bande despois de reis, segundo Bouza Brey.

A súa indumentaria non era especial, pero o normal era envolverse nun cobertor ou nunha "sábana", levaban caretas feitas na casa de cartón, con campás arredor. O sombreiro lévano adornado con postais e espellos, seguramente para protexerse do mal de ollo ou doutros perigos", a cara cóbrena con tapetes bordados.

Gozaban do privilexio da impunidade, por exemplo levantaban as saias das mulleres. O nome Troteiro ven de trouleo ou trote polas rúas e polos camiños.

Os contidos foron recollidos das seguintes web:

- Web de Secundino Lorenzo sobre o entroido.
http://www.galeon.com/sloren/carnaval_ourense/provincia.htm
- Blog da Festa da Pita <https://festadapita.wordpress.com/>
- Blog "O lar dos Felos" <http://www.blogoteca.com/lardosfelos/index.php>